

**UNIVERZITA KONŠTANTÍNA FILOZOFA V NITRE
FAKULTA PEDAGOGICKÁ**

BAKALÁRSKA PRÁCA

Nitra, 2010

Miroslava Belancová

UNIVERZITA KONŠTANTÍNA FILOZOFA V NITRE
FAKULTA PEDAGOGICKÁ
KATEDRA HUDBY

HUDOBNO-DRAMATICKÁ VÝCHOVA V ŠPECIÁLNYCH
ZÁKLADNÝCH ŠKOLÁCH

Bakalárska práca

Študijný program: Učiteľstvo hudobno-dramatického umenia

Školiteľ: PhDr. Miroslava Blažeková, PhD.

Stupeň odbornej kvalifikácie: Bakalár (Bc.)

Dátum posúdenia: apríl 2010

Dátum obhajoby: máj 2010

ABSTRAKT

BELANCOVÁ, Miroslava: *Hudobno-dramatická výchova v špeciálnych základných školách*. [Bakalárska práca]. Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre. Pedagogická fakulta; Katedra hudby. Školiteľ: PhDr. Miroslava Blažeková, PhD. Stupeň odbornej kvalifikácie: Bakalár. Nitra: Pedagogická fakulta UKF, 2010.

Práca sa zaoberá vplyvom hudby, spevu, pohybu a dramatických činností na mentálne postihnuté deti v špeciálnej základnej škole. Prináša charakteristiku pojmu hudobno-dramatická výchova ako aj podrobnejšiu charakteristiku zložky hudobnej, dramatickej, pohybovej a výtvarnej (hudba, spev, tanec, pohyb, herecká tvorba). Ďalej definuje pojem špeciálna základná škola, žiakov, ktorí ju navštevujú a výchovu v špeciálnych základných školách. Praktické skúsenosti boli získané v špeciálnej základnej škole počas tvorby hudobno-dramatického projektu.

Kľúčové slová: Hudobno-dramatická výchova. Špeciálna základná škola. Mentálna retardácia.

ABSTRACT

BELANCOVÁ, Miroslava: Music and Drama in Special Elementary Schools [Bachelor work]. Constantine the Philosopher University in Nitra. Faculty of Education, Department of Music. Supervisor: PhDr. Miroslava Blažeková, PhD. Academic degree: Bachelor. Nitra: Faculty of Education UKF, 2010.

The subject-matter of submitted Bachelor Work - Music and Drama in Special Elementary Schools- deals with the influence of music, singing, movement and drama activities on mentally disabled children in special elementary schools. The theme provides the interpretation of music and drama education and clarifies the basic elements of music, drama, movement and art (music, singing, dancing, movement, dramatic work, etc...). Furthermore, it gives deep definition of concepts such as special elementary school; pupils and special education in elementary schools. The practical experiences have been gained by managing and creating music and drama project in a special elementary school.

Keywords: Music and Drama. Special Elementary School. Mental Retardation.

Obsah

Úvod	5
1 Hudobno-dramatická výchova	7
1.1 Hudobná zložka.....	8
1.2 Dramatická zložka.....	9
1.2.1 Herecká tvorba.....	9
1.2.2 Technika reči.....	11
1.3 Pohybová zložka.....	11
1.4 Výtvarná zložka.....	12
2 Špeciálne základné školy	13
2.1 Vymedzenie pojmu špeciálne základné školy.....	13
2.2 Mentálna retardácia.....	14
2.3 Vzdelávanie v špeciálnych základných školách.....	15
3 Hudobno-dramatická výchova v špeciálnych základných školách	17
3.1 Hudobno-dramatická výchova a mentálne postihnuté deti.....	18
3.1.1 Hudba a mentálne postihnuté deti.....	20
3.1.2 Pohyb a mentálne postihnuté deti.....	21
3.1.3 Dramatické činnosti a mentálne postihnuté deti.....	22
Záver	24
Zoznam použitej literatúry	25
Príloha	27

Úvod

Cieľom práce je charakterizovať hudobno-dramatickú výchovu v špeciálnych základných školách a jej vplyv na mentálne postihnuté deti. Snažíme sa poukázať na to, ako môže hudobno-dramatická výchova mentálne postihnutým deťom pomáhať.

Mnohí autori sa zaoberajú problematikou špeciálnych základných škôl a výchovou v špeciálnych základných školách. Nedostatočne zmapovaná sa nám však zdala problematika hudobno-dramatickej výchovy. Existuje mnoho publikácií o jednotlivých zložkách hudobno-dramatickej výchovy, ale takmer žiadna o hudobno-dramatickej výchove. Dramatickú zložku hudobno-dramatickej výchovy charakterizujú M. Benešová, P. Fudaly a K. Majzlanová. A. Murániová a J. Jeřábková sa zaoberajú pohybovou zložkou. O hudobnej a výtvarnej zložke vo svojej diplomovej práci píše T. Vaščišínová.¹ Problematikou špeciálnych základných škôl sa zaoberajú najmä Š. Vašek a K. Matulay.² Vplyv hudby a pohybu na mentálne postihnuté deti charakterizuje vo svojej publikácii O. Pavlovská a špeciálnou dramatickou výchovou sa zaoberá K. Majzlanová. Z. Šimanovský charakterizuje hudobno-dramatické formy a ich využitie v hrách pre deti.³ Hudobno-dramatická výchova v špeciálnych základných školách neexistuje ako vyučovací predmet, ale skôr sa robí formou krúžkov a hier v školskom klube.

V prvej kapitole sa zaoberáme pojmom hudobno-dramatická výchova. Ďalej uvádzame charakteristiku jej zložiek – hudobnej, dramatickej, pohybovej a výtvarnej. V druhej kapitole charakterizujeme špeciálne základné školy, mentálnu retardáciu a výchovu

¹ BENEŠOVÁ, M. – KOLLÁROVÁ, D.: *Tvorivá dramatika pre stredné školy.*, 2002, Bratislava : SPN
FUDALY, P.: *Dráma*. In: SVETLÍKOVÁ, J. [zost.] *Psychoedukácia I*. 2008, Bratislava : Univerzita Komenského v Bratislave

MAJZLANOVÁ, K.: *Špeciálna dramatická výchova v sociálnej a špeciálnej pedagogike*. 2004, Bratislava : Humanitas

MURÁNIOVÁ, A.: *Tanec*. In: SVETLÍKOVÁ, J. [zost.] *Psychoedukácia I*. 2008, Bratislava : Univerzita Komenského v Bratislave

JEŘÁBKOVÁ, J.: *Taneční průprava*. 1979, Praha : SPN

VAŠČIŠINOVÁ, T.: *Muzikál na Slovensku, jeho zložky a jeho zaradenie do výchovno-vzdelávacieho procesu*. 2007, Univerzita Komenského v Bratislave

² VAŠEK, Š.: *Špeciálna pedagogika – terminologický a výkladový slovník*. 2004, Bratislava : SPN

MATULAY, K.: *Mentálna retardácia*. 1986, Martin : Osveta

VAŠEK Š.: *Špeciálna pedagogika pre 2. ročník stredných odborných škôl*. 2000, Bratislava : SPN

BAJO, I. – VAŠEK, Š.: *Pedagogika mentálne postihnutých*. 1994, Bratislava : Sapienta

³ PAVLOVSKÁ, O.: *Pôsobenie hudby na handicapované deti*. 1980, Bratislava : SPN

MAJZLANOVÁ, K.: *Špeciálna dramatická výchova v sociálnej a špeciálnej pedagogike*. 2004, Bratislava : Humanitas

ŠIMANOVSKÝ, Z.: *Hry s hudbou a techniky muzikoterapie ve výchově, sociální práci a klinické praxi*. 2001, Praha : Portál

v špeciálnych základných školách. V tretej kapitole skúmame vplyv hudobno-dramatickej výchovy a jej zložiek na mentálne postihnuté deti.

Pri písaní práce boli použité tieto metódy:

Kompilácia – „*spôsob nesamostatnej literárnej a vedeckej práce, založenej na preberaní a novom zostavovaní cudzích prvkov a poznatkov*“.⁴ Kompilačnú metódu sme využívali počas celého procesu písania práce, najmä v druhej kapitole.

Syntéza – spájanie jednotlivých prvkov, častí do jedného celku. Metódu syntézy sme používali najmä v prvej a tretej kapitole, kde sme spájali myšlienky rôznych autorov.

Dedukcia – logické odvodenie záveru zo všeobecných poznatkov. Metódu dedukcie sme používali najmä v prvej a tretej kapitole, kde sme charakterizovali hudobno-dramatickú výchovu a hudobno-dramatickú výchovu v špeciálnych základných školách.

⁴ ŠALINGOVÁ – IVANOVÁ, M.: *Slovník cudzích slov pre školu a prax*. 1988, Bratislava : SPN. S. 276 – 277

1 Hudobno-dramatická výchova

V prvej kapitole sa zaoberáme pojmom hudobno-dramatická výchova a vplyvom hudobno-dramatickej výchovy na človeka. Charakterizujeme jednotlivé zložky hudobno-dramatickej výchovy. Najväčším problémom bolo nájsť literatúru k danej téme. Keďže autori v rôznych dielach píšú vždy len o jednej zo zložiek hudobno-dramatickej výchovy, museli sme tieto zložky pospájať a vytvoriť charakteristiku hudobno-dramatickej výchovy. M. Benešová, P. Fudaly a K. Majzlanová charakterizujú dramatickú zložku. A. Murániová a J. Jeřábková vo svojich publikáciách poukazujú na pohybovú zložku. O hudobnej a výtvarnej zložke hovorí T. Vaščišinová vo svojej diplomovej práci.⁵

Na základe preštudovanej literatúry sme dospeli k názoru, že hudobno-dramatická výchova je organizovaný proces rozvoja jedinca v oblasti hudobného a dramatického umenia na základe vlastnej skúsenosti, tvorivosti, zážitkov a emócií. Patrí medzi výchovy umením a má kultúrno-estetický charakter. Umožňuje všestranný a harmonický rozvoj osobnosti žiakov. Dôraz kladie na tvorivosť, kreativitu, aktivitu, individualitu osobnosti, spoluprácu a akceptovanie sa navzájom. Žiaci sú na hodine aktívni, tvoria, spolupracujú a učia sa navzájom ovládať svoje emócie, vnímať hudbu a pôsobenie hudby na človeka. Vychádza pritom z hry, ktorá je najprirodzenejším prejavom dieťaťa.

M. Benešová uvádza: „*Základným pracovným nástrojom v hudobno-dramatickej výchove je telo, hlas a pohyb.*“⁶

Podľa nášho názoru je v hudobno-dramatickej výchove veľmi dôležitá improvizácia. Poskytuje priestor pre individualitu každého žiaka.

P. Fudaly vo svojej publikácii uvádza význam dramatickej výchovy:

1. stimuluje emocionálnu rovnováhu osobnosti,
2. obohacuje dieťa o sebaistotu, komunikáciu a rovnováhu osobnosti,

⁵ BENEŠOVÁ, M. – KOLLÁROVÁ, D.: *Tvorivá dramatika pre stredné školy*. 2002, Bratislava : SPN
FUDALY, P.: *Dráma*. In: SVETLÍKOVÁ, J. [zost.] *Psychoedukácia I*. 2008, Bratislava : Univerzita Komenského v Bratislave
MAJZLANOVÁ, K.: *Špeciálna dramatická výchova v sociálnej a špeciálnej pedagogike*. 2004, Bratislava : Humanitas
MURÁNIOVÁ, A.: *Tanec*. In: SVETLÍKOVÁ, J. [zost.] *Psychoedukácia I*. 2008, Bratislava : Univerzita Komenského v Bratislave
JEŘÁBKOVÁ, J.: *Taneční průprava*. 1979, Praha : SPN
VAŠČIŠINOVÁ, T.: *Muzikál na Slovensku, jeho zložky a jeho zaradenie do výchovno-vzdelávacieho procesu*. 2007, Univerzita Komenského v Bratislave

⁶ BENEŠOVÁ, M. – KOLLÁROVÁ, D.: *Tvorivá dramatika pre stredné školy*., 2002, Bratislava : SPN. S. 49

3. vytvára priestor pre slobodu výrazu a prejavu dieťaťa,
4. pomáha zmeniť prístup pedagóga k dieťaťu,
5. prináša príležitosť na sebvýjadrenie,
6. rozvíja sebaistotu dieťaťa,
7. podporuje a obohacuje výchovno-vzdelávací proces v zmysle koncepcií prezentujúci tvorivý štýl výchovy a vzdelávania.⁷

Hudobno-dramatická výchova vychádza zo spojenia rôznych umeleckých zložiek, ktoré sú navzájom úzko späté.

Zložky hudobno-dramatickej výchovy:

1. hudobná zložka,
2. dramatická zložka,
3. pohybová zložka,
4. výtvarná zložka.

1.1 Hudobná zložka

V podkapitole hudobná zložka uvádzame rozdelenie hudobnej zložky a charakterizujeme jej prvky.

Podľa T. Vaščišinovej v hudobno-dramatickej výchove môžeme používať hudbu rôznych druhov a žánrov: ľudovú, populárnu, symfonickú, džezovú, operetnú, rockovú a i. Je integrovaná rozličnými hudobnými nástrojmi. Hudba môže mať okrem sprievodnej funkcie aj dejovú. Môže vyjadrovať atmosféru, humor, duševný stav, vážnosť, lyrickosť ale aj ľahkosť situácie.⁸ Hudobnú zložku tvorí:

1. inštrumentálna hudba
2. vokálna hudba

O inštrumentálnu hudbu sa môžu starať živé hudobné nástroje alebo hudobno-zvuková technika. V hudobno-dramatickej výchove sa väčšinou používa hudobno-zvuková technika, pretože je ťažké v škole zjednotiť celý orchester. Ide napríklad o CD prehrávač. Môžeme tiež použiť klavír, alebo iné hudobné nástroje, ktoré máme k dispozícii. Veľmi dobrou pomôckou pre deti sú Orffove nástroje. V hudobno-dramatickej výchove často

⁷FUDALY P.: *Dráma*. In: SVETLÍKOVÁ, J. [zost.] *Psychoedukácia I*. 2008, Bratislava : Univerzita Komenského v Bratislave. S. 166

⁸V AŠČIŠINOVÁ T.: *Muzikál na Slovensku, jeho zložky a jeho zaradenie do výchovno-vzdelávacieho procesu*. 2007, Univerzita Komenského v Bratislave. [Diplomová práca.]

používame scénickú hudbu. Zastáva plnohodnotnú funkciu, môže posúvať a dopĺňať dej. Deti sa pri nej pohybujú, alebo tancujú.

Spev v hudobno-dramatickej výchove je najdôležitejším prvkom hudobnej zložky. Nemusí byť dokonalý, pretože dôraz sa kladie na slovo a na jeho význam. Keď dieťa nevie spievať, musí robiť inú činnosť, pohyb, tleskanie, alebo spev s ostatnými. V hudobno-dramatickej výchove dopĺňame spev hudobným sprievodom korepetítora alebo hudobnými podkladmi. V hudobno-dramatickej výchove využívame spev sólový alebo ansámblový.

1.2 Dramatická zložka

V podkapitole dramatická zložka charakterizujeme dramatickú výchovu podľa K. Majzlanovej, venujeme sa hereckej tvorbe, hrám v hereckej tvorbe a technike reči.

Podľa K. Majzlanovej je dramatická výchova „*výchovný postup využívajúci predovšetkým prvky drámy. Ide v ňom o proces učenia sa cez zážitok, o získavanie skúseností, poznatkov a zručností cez dramatické stvárňovanie, prostredníctvom dramatických metód a prostriedkov.*“⁹

1.2.1 Herecká tvorba

Pri hereckej tvorbe vychádzame z toho, čo je pre dieťa najprirodzenejšie, z hry.

P. Fudaly uvádza tieto základné typy techník:

1. neverbálne techniky,
2. hra s bábkou a maňuškou,
3. rolová hra,
4. dramatická hra s predmetom,
5. hra s maskou.¹⁰

1. Podľa K. Majzlanovej (2004) sú neverbálne techniky prípravné a pomocné techniky, v ktorých uplatňujeme reč tela a využívame pritom priestor a čas. Využívame ich na odreagovanie napätia, na uvoľnenie sa a ako prípravu na verbálne dramatické aktivity. Uplatňujeme ich najmä na začiatku hodiny v rámci skupinovej práce. Poznáme:

⁹ MAJZLANOVÁ, K.: *Špeciálna dramatická výchova v sociálnej a špeciálnej pedagogike*. 2004, Bratislava : Humanitas. S. 16

¹⁰ FUDALY, P.: *Dráma*. In: SVETLÍKOVÁ, J. [zost.] *Psychoedukácia I*. 2008, Bratislava : Univerzita Komenského v Bratislave. S. 171

a) neverbálne hry a cvičenia: dotykové cvičenia, pohyb vo dvojici, gestá, nonverbálne dialógy, reč tela a pod.

b) etudy, ktoré charakterizuje K. Majzlanová ako „...*drobný dramatický útvar na vyjadrenie pocitu, nálady dramatického deja môže mať stimulačné, nácvikové, terapeuticko-výchovné zameranie.*“¹¹

c) pantomíma je forma divadla, umelecky jedna z najstarších možností scénického vyjadrenia deja a dramatických situácií pomocou pohybu, výrazu tváre bez použitia hlasu.¹²

2. P. Fudaly uvádza že základom bábkovej a maňuškovej hry je použitie divadelných bábok. „Oživujeme“ ich na základe dramatickej predlohy a pomáha nám pritom pohybový mechanizmus a reč. Najznámejšie bábky: marionety, jawajky, bábky plošné a tieňové.¹³

3. „*Rolová hra je forma hry, v ktorej aktér (dieťa) vstupuje do roly. To znamená, že protagonista na istý čas preberá konkrétne vzorce konania vyplývajúce z danej roly. Riadi sa nimi, napodobňuje verbálne i neverbálne spôsoby komunikácie, koná v situácii „akože“ a vstupuje do interakcie s inými aktérmi rolovej hry. Napríklad pre mladší školský vek sú príznačné hry na rodičov, na doktora, na auto, na obchod.*“¹⁴

4. Podľa P. Fudalyho dramatická hra s predmetom je niečo podobné ako hra s bábkami, ale namiesto bábky používame ľubovoľný predmet, ktorý máme k dispozícii. Môžeme využiť predmety z rôznych materiálov (plast, papier, látka, igelit,...), aj predmety bežnej potreby (šál, papuče, nohavice, uteráky,...). Tieto predmety sa dajú oživovať pohybom a zvukom.¹⁵

5. „*Maska patrí medzi najstaršie rekvizity ľudskej hry.*“¹⁶ K. Majzlanová ďalej uvádza, že maska sa dá využívať ako uvoľňujúca a príležitostná technika na spustenie dramatickej činnosti.

¹¹ MAJZLANOVÁ, K.: *Špeciálna dramatická výchova v sociálnej a špeciálnej pedagogike.* 2004, Bratislava : Humanitas. S. 16

¹² MAJZLANOVÁ, K.: *Špeciálna dramatická výchova v sociálnej a špeciálnej pedagogike.* 2004, Bratislava : Humanitas. S. 41 – 46

¹³ FUDALY, P.: *Dráma.* In: SVETLÍKOVÁ, J. [zost.] *Psychoedukácia I.* 2008, Bratislava : Univerzita Komenského v Bratislave. S. 174

¹⁴ FUDALY, P.: *Dráma.* In: SVETLÍKOVÁ, J. [zost.] *Psychoedukácia I.* 2008, Bratislava : Univerzita Komenského v Bratislave. S. 172

¹⁵ FUDALY, P.: *Dráma.* In: SVETLÍKOVÁ, J. [zost.] *Psychoedukácia I.* 2008, Bratislava : Univerzita Komenského v Bratislave. S. 176

¹⁶ MAJZLANOVÁ K.: *Špeciálna dramatická výchova.*, 2004, Bratislava : Humanitas s. 67

1.2.2 Technika reči

Technika reči sa zaoberá správnou výslovnosťou a zvučnosťou. V rámci hudobno-dramatickej výchovy je veľmi dôležitá, keďže dieťa sa pri nej naučí spisovne a správne rozprávať, naučí sa používať svoj hlas a správne narábať s intonáciou.

A. Záborská uvádza že: „*Meradlom pre správnu techniku reči je účelnosť, s akou človek využíva dispozície a možnosti svojho organizmu. Tieto danosti a dispozície sú však individuálne, a preto je potrebné pri cvičeniach brať do úvahy možnosti každého jednotlivca.*“¹⁷

A Záborská ďalej uvádza, že najdôležitejšie je rozoznať pocit napätia a uvoľnenia. Základy správnej techniky reči tvorí dobre posadený hlas a správne narábanie s dychom. Pri práci s deťmi používame rôzne cvičenia: hlasové, artikulačné, uvoľňovacie, dychové, jazykové, rytmické a i.¹⁸

1.3 Pohybová zložka

V podkapitole pohybová zložka uvádzame, čo je jej cieľom v hudobno-dramatickej výchove, čo ju tvorí a ako vplýva na deti.

Pohybovú zložku hudobno-dramatickej výchovy tvorí tanec a javiskový pohyb.

Cieľom tejto zložky je vytvárať atmosféru, interpretovať rytmus a vnášať do hudobno-dramatickej výchovy nové pocitové dimenzie. Tanec v hudobno-dramatickej výchove môže byť v rámci hudobno-dramatického projektu nositeľom deja. Pohybová zložka využíva rôzne tanečné a pohybové zdroje. V hudobno-dramatickej výchove môžeme použiť klasický, jazzový, moderný, folklórny ale aj spoločenský tanec, ďalej tance rôznych národov (cigánsky, židovský, orientálny, atď.), uplatnenie nájdú aj historické tance. V oblasti javiskového pohybu je to akrobatika, gymnastika, šerm alebo aj jednoduchý pohyb bežného života ako chôdza, skákanie či beh.

A. Murániová uvádza, že pohyb dieťaťa je spojený s rôznymi aspektmi detskej činnosti a vývojom. Deti prostredníctvom pohybu vyjadrujú príhody, myšlienky, pocity a stáva sa pre nich prostriedkom komunikácie. Dokážu pomocou pohybu napodobniť zvieratá, ľudí

¹⁷ ZÁBORSKÁ, A.: *Technika reči*. 2003, Bratislava : Marpo. S. 56

¹⁸ ZÁBORSKÁ, A.: *Technika reči*. 2003, Bratislava : Marpo. S. 56 – 71

rozličných povolání, strojov ale aj prírodu a tým zlepšujú svoju motoriku. Pri pohybových hrách a tanci je dôležitý aj hudobný sprievod, zvyšuje sa tým hudobné aj tanečné cítenie. Buď je k dispozícii korepetítor, čiže živá hudba, alebo CD prehrávač.¹⁹

Podľa J. Jeřábkovéj (1979) je potrebné pri vyučovaní vyvarovať sa stereotypu a mechanickému opakovaniu. Učiteľ musí o svojej práci premýšľať, dopĺňať ju, rozvíjať a pristupovať tvorivo ku každej jednej vyučovacej hodine. Len tak bude vedieť v deťoch prebudiť tvorivý vzťah k pohybu a tancu. Príprava učiteľa spočíva vo výbere cvikov, pri ktorých musí prihliadať na vek dieťaťa, na ich telesnú vyspelosť, vnímavosť a tanečnosť.²⁰

A. Murániová (2008) píše, že dieťa už počas predškolského veku vďaka pohybovým hrám získava správne držanie tela a základy intonácie, dynamiky a rytmiky. Učí sa koordinovať svoj pohyb a telo.²¹

1.4 Výtvarná zložka

V podkapitole výtvarná zložka charakterizujeme, čo ju tvorí a prečo je podstatná pre hudobno-dramatickú výchovu.

Výtvarnú zložku tvoria kulisy, rekvizity, dekorácie, ktoré sú umiestnené na scéne a kostýmy. V hudobno-dramatickej výchove počas tvorby hudobno-dramatického projektu sa snažíme deti naučiť vidieť nielen to, čo sa na javisku odohráva, ale aj to, čo sa tam nachádza a naučiť ich vnímať aj vizuálnu stránku. Kostýmy dopomáhajú hercovi vcítiť sa do postavy a vyjadrujú jeho postavenie v čase a priestore. Scéna dopĺňa život herca na javisku. Kulisy a dekorácie mu pomáhajú nabuď si pocit, že je reálne tam, kde jeho postava. K výtvarnej zložke neodmysliteľne patrí aj svetlo. Dotvára celkový vizuálny dojem hudobno-dramatického projektu.

V kapitole hudobno-dramatická výchova sme charakterizovali jednotlivé pojmy, ktoré sa s ňou spájajú a rozobrali sme jej jednotlivé zložky.

¹⁹ MURÁNIOVÁ, A.: *Tanec*. In: SVETLÍKOVÁ, J. [zost.] *Psychoedukácia I*. 2008, Bratislava : Univerzita Komenského v Bratislave. S. 221 – 222

²⁰ JEŘÁBKOVÁ, J.: *Taneční příprava*. 1979, Praha : SPN. S. 19

²¹ MURÁNIOVÁ, A.: *Tanec*. In: SVETLÍKOVÁ, J. [zost.] *Psychoedukácia I*. 2008, Bratislava : Univerzita Komenského v Bratislave. S. 224

2 Špeciálne základné školy

V kapitole Špeciálne základné školy uvádzame definíciu pojmu, systém špeciálnych základných škôl, zaoberáme sa mentálnou retardáciou a vzdelávaním v špeciálnych základných školách. Táto problematika sa najčastejšie nachádza v publikáciách Š. Vaška a K. Matulaya.²²

2.1 Vymedzenie pojmu špeciálne základné školy

V prvej podkapitole charakterizujeme pojem špeciálna základná škola a jej systém.

Špeciálne základné školy definuje Vašek Š. (1994) ako „...výchovno-vzdelávacie inštitúcie určené pre postihnuté alebo narušené deti, ktoré sa nemôžu vzdelávať v integrovaných podmienkach.“²³

Podľa Matulaya: Je to výchovno-vzdelávacia inštitúcia, určená pre deti s mentálnym postihnutím. „Do osobitnej školy patria 6-roční až 14-roční žiaci s takými rozumovými nedostatkami, ktoré im neumožňujú úspešne sa vzdelávať s ostatnými žiakmi na školách poskytujúcich základné vzdelanie. Zväčša sú to žiaci v pásme ľahkej mentálnej retardácie (IQ 56–70). Do osobitných škôl sa zaraďujú aj žiaci s hraničným pásmom mentálnej retardácie (IQ 71–85), ak napriek individuálnemu prístupu a doučovaniu majú v základnej škole slabý prospech.“²⁴ V prvom až v štvrtom ročníku môže byť najviac 13 žiakov a v piatom až v ôsmom ročníku najviac 15 žiakov. Školská dochádzka je povinná do šestnásteho roku veku dieťaťa. Do osobitných škôl prichádzajú zväčša deti v pásme ľahkej mentálnej retardácie. V niektorých prípadoch sú to aj také deti, ktoré sa nachádzajú v hraničnom pásmo mentálnej retardácie. To sa stáva v tých prípadoch, keď ani pri individuálnej starostlivosti nie sú schopné prejsť základnú školu bez prekážok. Do osobitných škôl sa môžu dostať aj také deti, ktoré sú ľahko mentálne postihnuté s pridruženými menšími telesnými, zdravotnými a zmyslovými nedostatkami.²⁵

²² VAŠEK, Š.: *Špeciálna pedagogika – terminologický a výkladový slovník*. 2004, Bratislava : SPN
MATULAY, K.: *Mentálna retardácia*. 1986, Martin : Osveta

BAJO, I. – VAŠEK, Š.: *Pedagogika mentálne postihnutých*. 1994, Bratislava : Sapienta

VAŠEK, Š.: *Špeciálna pedagogika pre 2. ročník stredných odborných škôl*. 2000, Bratislava : SPN

²³ VAŠEK, Š.: *Špeciálna pedagogika – terminologický a výkladový slovník*. 2004, Bratislava : SPN. S. 221

²⁴ MATULAY, K.: *Mentálna retardácia*. 1986, Martin : Osveta. S. 262

²⁵ MATULAY, K.: *Mentálna retardácia*. 1986, Martin : Osveta. S. 262

„O zaradení alebo preradení žiaka do špeciálnej školy rozhoduje riaditeľ tejto školy na základe návrhu odbornej komisie, ktorú zriaďuje z pedagogických pracovníkov školy, psychológa a odborného lekára. Rozhodnutie prerokuje riaditeľ školy so zákonným zástupcom dieťaťa.“²⁶

Podľa Š. Vaška na Slovensku existuje nasledujúci systém špeciálnych základných škôl:

- a) základné školy pre sluchovo postihnutých žiakov,
- b) základné školy pre zrakovo postihnutých žiakov:
 - základné školy pre slabozrakých,
 - základné školy pre žiakov so zvyškami zraku,
 - základné školy pre nevidiacich,
- c) základné školy pre žiakov s narušenou komunikačnou schopnosťou:
 - základné školy pre žiakov s chybami reči,
 - základné školy pre nehovoriacich,
- d) základné školy pre telesne postihnutých,
- e) základné školy pri zdravotníckych zariadeniach:
 - základná škola pri detskej liečebni,
 - základná škola pri detskej kúpeľnej liečebni,
 - základná škola pri ozdravovni,
- f) základné školy pre ťažkovychovatel'ných žiakov:
 - základná škola pri diagnostickom centre,
 - základná škola pri reedukačnom detskom domove,
- g) špeciálne základné školy (pre mentálne postihnutých) – vnútorne diferencované podľa stupňa postihnutia na
 - A variant,
 - B variant,
 - C variant.²⁷

2.2 Mentálna retardácia

V druhej podkapitole charakterizujeme pojem mentálna retardácia, pretože deti v špeciálnych základných školách trpia práve týmto problémom.

²⁶VAŠEK Š.: *Špeciálna pedagogika pre 2. ročník stredných odborných škôl*. 2000, Bratislava : SPN. S. 57

²⁷BAJO, I. – VAŠEK, Š.: *Pedagogika mentálne postihnutých*. 1994, Bratislava : Sapienta.

„Mentálna retardácia – súborné označenie pre výrazne podpriemernú úroveň všeobecnej inteligencie (IQ nižšie ako 70), prejavujúcu sa už v útlom detstve a spôsobujúcu aj poruchy prispôsobovania. Etiologicky rezultuje z organickej poruchy mozgu (oligofrénia a demencia) alebo je sociálne podmienená (extrémna absencia vývinovo dôležitých podnetov). V pojme mentálna retardácia slovo retardácia znamená zdržiavanie, omeškanie, oneskorovanie, spomalenie, čo vystihuje jednak vývinový aspekt poruchy a zvyrazňuje aj skutočnosť, že mentálne postihnutie nie je definitívne ukončené, nemenné.“²⁸

Š. Vašek ďalej uvádza že pojem mentálna retardácia sa ako najširšie, súborné označenie pre kategóriu ľudí s poruchami intelektu začalo širšie používať v odbornej terminológii súvst'ážnych odborov až v poslednom štvrt'storočí, po konferencii Svetovej zdravotníckej organizácie v roku 1959 v Miláne z dôvodu pojmového a terminologického zjednotenia.

Bajo a Vašek uvádzajú, že naprie tomu, že je termín mentálna retardácia v podstate prijatý a najviac používaný, vyskytujú sa aj iné označenia. Ide väčšinou o pojem slabomyselnosť, ktoré má v špeciálnej pedagogike dlhoročnú tradíciu.²⁹

Podľa K. Matulaya: „U nás prevláda stanovisko, že mentálna retardácia je multifaktoriálna porucha somatiky a psychiky. Túto poruchu má čo najvčasnejšie diagnostikovať multidisciplinárny tím lekárov, ktorí sa najlepšie vyznajú v oblasti oneskoreného vývoja mentálneho stavu, teda detský psychiater, detský lekár, neonatológ, detský neurológ, genetik, psychológ, mototerapeut, pôrodník v ďalšom vekovom stupni liečebný pedagóg, vychovávateľ, sociológ, sociálny pracovník, ústavný pracovník, muzikoterapeut, špecialista na liečbu zamestnávaním a prácou.“³⁰

2.3 Vzdelávanie v špeciálnych školách

V tretej podkapitole sa zameriavame na vzdelávanie v špeciálnych základných školách a na špecifiká vzdelávania v špeciálnych základných školách.

Š. Vašek uvádza: „Vzdelávanie v špeciálnych školách (triedach) má svoje osobitosti, ktoré určuje predovšetkým druh a stupeň postihnutia žiakov. Okrem špecifických metód, foriem a prostriedkov uplatňuje sa znížený počet žiakov v triedach špeciálnych škôl.“³¹

²⁸ VAŠEK Š.: *Špeciálna pedagogika – terminologický a výkladový slovník*. 1994, Bratislava : SPN. S. 89

²⁹ BAJO, I. – VAŠEK, Š.: *Pedagogika mentálne postihnutých*. 1994, Bratislava : Sapiencia. S. 36

³⁰ MATULAY, K.: *Mentálna retardácia*. 1986, Martin : Osveta. S. 25

³¹ VAŠEK, Š.: *Špeciálna pedagogika pre 2. ročník stredných odborných škôl*. 2000 Bratislava : SPN. S. 57 – 58

Ďalej uvádza že v triede so žiakmi sluchovo postihnutými, slabozrakými, nevidiacimi, žiakmi s chybami reči, nehovoriacimi môže byť maximálne osem žiakov. V triede so žiakmi viacnásobne postihnutými môže byť maximálne šesť žiakov. Takisto v triede, v ktorej sú ležiace deti. V ostatných triedach špeciálnych škôl môže byť maximálne pätnásť žiakov. V triede so žiakmi, ktorí majú špecifické vývinové poruchy môže byť maximálne dvanásť žiakov. V špeciálnej triede základnej školy so žiakmi, ktorí majú špecifické vývinové poruchy môže byť maximálne desať žiakov. V niektorých prípadoch je upravená (predĺžená) školská dochádzka. Niektoré špeciálne základné školy majú prípravny ročník, iné rôzne stupne vzdelávania.

„Vo viacerých typoch špeciálnych škôl sa teda školská dochádzka predlžuje o jeden rok.“³²

M. Chudý uvádza, že deti s mentálnym postihnutím môžu mať aj rôzne psychické alebo organické poruchy a preto musí byť každá trieda vybavená kobercom a miestom na relaxáciu. Žiaci musia mať k dispozícii učebné pomôcky pre individuálny prístup.³³

V špeciálnej základnej škole je zriadený aj školský klub, kde sa deti venujú rôznym záujmovým činnostiam a príprave na vyučovanie. Každé dieťa potrebuje individuálny prístup a práve preto je v triedach oveľa nižší počet žiakov ako na bežnej základnej škole.

³² VAŠEK, Š.: *Špeciálna pedagogika pre 2. ročník stredných odborných škôl*. 2000 Bratislava : SPN. S. 57 – 58

³³ CHUDÝ, M.: *Vzdelávanie žiakov s ťažkým mentálnym postihnutím*. In.: KVASNIČKOVÁ, A.: *Dramatoterapia u detí v špeciálnej základnej škole*. 2003, Univerzita Komenského v Bratislave. [Diplomová práca.]

3 Hudobno-dramatická výchova v špeciálnych základných školách

V tretej kapitole uvádzame, ako pôsobí hudobno-dramatická výchova na deti v špeciálnych základných školách. Zameriavame sa na vplyvy faktorov hudobno-dramatickej výchovy na mentálne postihnuté deti. Opäť sme sa stretli s problémom v oblasti publikácií. Autori, ktorí sa zaoberajú danou problematikou vo svojich publikáciách vždy spomínajú len jednu zložku hudobno-dramatickej výchovy.

Hudobno-dramatická výchova v špeciálnych základných školách si vyžaduje špeciálny prístup k deťom, pri práci s nimi treba používať špecifické metódy, ktoré volíme podľa veku jednotlivca a jeho postihnutia.

K. Majzlanová hovorí o špeciálnej dramatickej výchove ako o prvku systému špeciálnych výchovných metodík. *„Obdobne ako odlišujeme štandardné metodiky vyučovania rozličných predmetov pri intaktnej populácii a pri postihnutých deťoch (v druhom prípade hovoríme o špeciálnych metodikách vyučovacích predmetov), je potrebné rozlíšiť metodiky výchovnej práce intaktnej a postihnutej klientely. Toto poňatie vychádza z analógie. Tak, ako hovoríme o výchove hudbou, výchove literatúrou, výchove prácou, môžeme hovoriť aj o špeciálnej výchove hudbou, špeciálnej výchove literatúrou, špeciálnej výchove prácou i špeciálnej dramatickej výchove. Ide tu o logickú reflexiu praxe v systéme pedagogiky emocionálne a sociálne narušených.“*³⁴

To znamená, že takisto môžeme hovoriť aj o špeciálnej hudobno-dramatickej výchove.

Ciele špeciálnej hudobno-dramatickej výchovy môžeme definovať tak, ako definovala K. Majzlanová ciele špeciálnej dramatickej výchovy pretože sú úzko späté. Ciele špeciálnej dramatickej výchovy podľa K. Majzlanovej:

- v prvej fáze – odbúravanie bariér, nadviazanie kontaktu, relaxácia,
- radostná atmosféra, pozitívny emocionálny zážitok a skúsenosť, rozvoj emocionality,
- rozvoj myslenia,
- prežívanie spolupatričnosti, oceňovanie iných, rozvíjanie sociálnych vzťahov,
- sebaotvorenie, sebaopoznávanie, sebaúcta, seba prijatie a sebaceňovanie, rozvíjanie kreativity,

³⁴ MAJZLANOVÁ K.: *Špeciálna dramatická výchova v sociálnej a špeciálnej pedagogike*. 2004, Bratislava : Humanitas. S. 24

- posilňovanie primeranej sebadôvery,
- komunikácia, vyjadrovanie emócií, vnímanie emócií.

3.1 Hudobno-dramatická výchova a mentálne postihnuté deti

V tejto podkapitole sa zameriame na vplyv hudobno-dramatickej výchovy na mentálne postihnuté deti. Charakterizujeme hudobno-dramatické formy podľa Z. Šimanovského a zameriame sa na hry, ktoré v rámci týchto foriem môžeme s deťmi hrať. Dôležité je, že ich môžeme aplikovať aj na handicapovaných deťoch.

O. Pavlovská uvádza: „*Hudobná výchova handicapovaných žiakov by sa mala opierať o zmysel pre kolektívnu hru, pohyb, hudobné cítenie a o ich fantáziu. Tam, kde sa rytmicko-pohybová výchova spája s výchovou hudobnou, dosiahli sa lepšie výsledky ako pri izolovanej pohybovej alebo hudobnej výchove.*“³⁵

Ak k týmto dvom zložkám pridáme aj zložku dramatickú, môžeme hovoriť o tom, že hudobno-dramatická výchova by mala dosiahnuť oveľa lepšie výsledky, ako len výchova hudobná, pohybová, či dramatická.

Podľa O. Pavlovskej sú niektoré handicapované deti veľmi odmietavé a ťažko sa s nimi nadväzuje kontakt. Sú prípady, kedy si deti kontakt vyžadujú, ale sami ho nevedia nadviazať. V takomto prípade môže pomôcť práve vplyv hudby, spevu, tanca, kedy sa dieťa zapojí do týchto činností a spolupracuje bez slovného ovplyvnenia.

O. Pavlovská ďalej uvádza, že pri práci s handicapovanými deťmi musíme byť trpezliví, pokojní a musíme pochváliť každý pokrok. Nesmieme dávať najavo sklamanie, ak žiak nepracuje podľa našich predstáv.³⁶

Hudobno-dramatické formy pre deti podľa Z. Šimanovského:

1. hudobné rozprávky,
2. hra s bábkami,
3. tanec a tanečná dráma,
4. melodráma,
5. hra so spevmi,
6. opera,
7. muzikál.

³⁵ PAVLOVSKÁ, O.: *Pôsobenie hudby na handicapované deti*. 1980, Bratislava : SPN. S. 41

³⁶ PAVLOVSKÁ, O.: *Pôsobenie hudby na handicapované deti*. 1980, Bratislava : SPN. S. 18

1. Hudobné rozprávky napr.: P. I. Čajkovskij – Šípková Ruženka, I. Stravinskij – Vták ohnivák.

Najprv treba deťom rozprávku porozprávať. Potom pustíme hudbu a necháme deti spontánne improvizovať. Môžeme ich viesť k jednoduchým pohybovým akciám v priestore. Pre menšie deti je veľmi dôležité počúvanie rozprávok aj s hudbou aj so slovami. Hudobnú rozprávku si môžeme vytvoriť aj sami.

2. Z. Šimanovský ďalej uvádza, že je dobré, keď sú deti pri počúvaní hudby aktívne. To im môže umožniť hra s bábkou. Pri hudbe sa dá hrať s bábkami, pretože bábky môžu spievať, tancovať, vytvárať dialógy alebo monológy v súvislosti s dejom pesničky.

3. V tanečných hrách využijeme na úvod rôzne tance ako polku, valčík, čardáš, alebo disko na rozohratie. Veľmi dobrá hra je „na indiánov“. Prvá skupinka detí sedí a vytvára rytmus tlieskaním alebo bubnovaním, druhá skupinka vchádza do miestnosti v zástupe a tancuje, potom ide za dvere a deti si vymenia pozície. Znovu tanečne vstupujú do miestnosti a ostatné deti sa snažia zoradiť ich podľa toho, ako boli keď vošli do miestnosti prvý krát.

4. Melodráma: Z. Fibich – K.J. Erben: Vodník, V. Novák – J. Neruda: Balada detská

S deťmi vyberieme melodrámu. Niektorí čítajú nahlas a ostatní vyjadrujú hudbou svoje pocity z udalostí, ktoré vyplývajú z čítaného deja.

5. Hru so spevmi je síce veľmi ťažké naštudovať, ale môže mať veľký výchovný a vzdelávací vplyv. Dej hry je spájaný pesničkami, ktoré sa uplatňujú ako hudobné vložky alebo predely. Dôležité je, že nerozvíjajú dramatický dej.

6. Opier pre deti, ktoré by rešpektovali detský svet, nie je veľa. Nie je dobré, keď deti musia hrať operu zo života dospelých, kde chýba skúsenosť a vek, ktorej nemôžu rozumieť, lebo by to mohlo vyznieť ako parodovanie. „Malá opera“ sa dá vytvoriť, keď si deti vymyslia vlastný dej, hrajú situácie a pritom sa so spevom rozprávajú.

7. Z. Šimanovský ďalej uvádza, že muzikál je hudobno-zábavná divadelná forma, ktorá nadväzuje na operetu. Vytvoriť vlastný detský muzikál by bolo náročné, ale môžeme si naštudovať niektorý už existujúci, alebo len jeho časti.³⁷

Všetky tieto hudobno-dramatické formy môžeme aplikovať aj na mentálne postihnutých deťoch. Musíme si však dať pozor, pretože dieťa v špeciálnej základnej škole môže mať aj iné poruchy ako len mentálne (zdravotné ťažkosti, uzavretosť voči okoliu, nezáujem, hyperaktivita, agresívne správanie, nepozornosť,...).

³⁷ ŠIMANOVSKÝ, Z.: *Hry s hudbou a techniky muzikoterapie ve výchově, sociální práci a klinické praxi*. 2001, Praha : Portál. S. 185 – 202

3.1.1 Hudba a mentálne postihnuté deti

V tejto podkapitole sme sa zamerali na hudbu v hudobno-dramatickej výchove a na jej vplyv na mentálne postihnuté deti.

O. Pavlovská uvádza: „*Vplyv hudby na handicapované deti nemožno prehliadať. Niektoré z týchto detí nevedia dobre rozprávať, ich slovná zásoba je malá, sú často hanblivé, málo sebedomé. Preto hudbu, spev, ako aj skladby na počúvanie treba správne voliť. Hudobnú činnosť treba uskutočňovať bez nátlaku, reakcie na hudobné podnety majú byť spontánne.*“³⁸

Podľa O. Pavlovskej treba využiť aj pôsobenie hudby na kolektív. Jednotlivec drží kolektív a kolektív jednotlivca. Práve preto si dokáže jednotlivec uvedomiť svoju cenu a cenu kolektívu. Aj keď je význam hudby pre tieto deti veľký, ešte stále nie je celkom docenený. Hudba ovplyvňuje emocionálnu stránku dieťaťa, jeho citový život, vyvoláva pozitívne pocity a tým môže viesť k tvorivejšiemu prístupu k životu. Tieto deti majú ovplyvnenú mentálnu kapacitu, takže nemôžeme očakávať, že z nich budú pohotoví hudobníci. Naším cieľom je pomocou hudby vychovať z nich šťastnejších jedincov, ktorí sa dokážu zaradiť do spoločnosti.³⁹

Môžeme teda povedať, že vplyv kolektívu na mentálne postihnuté deti je v rámci hudobno-dramatickej výchovy veľmi dôležitý. Hudobná zložka v hudobno-dramatickej výchove ovplyvňuje pocity a emócie mentálne postihnutého dieťaťa, pomáha zlepšovať jeho vnímavosť a prináša mu radosť zo života.

O. Pavlovská ďalej uvádza, že hudobná výchova, ktorej sa handicapované deti zúčastňujú potrebuje osobité metódy. Deti väčšinou na hudbu reagujú pozitívne, živo, niekedy až príliš živelne. Hudba môže pomôcť aj tomu najutiahnutejšiemu dieťaťu nadviazať komunikáciu s okolitým svetom. Hry so spevom a inštrumentálne hry dokážu upevniť disciplínu, koordinovať pohyby a dajú sa využívať kdekoľvek (v škole, doma, v škole prírode,...). Mnohým deťom, ktoré nežijú v usporiadanom prostredí, môže radosť z hudby určitým spôsobom kompenzovať nedostatok iných príležitostí. Svoju radosť môžu zdieľať so spolužiakmi, priateľmi ale aj s členmi rodiny. Z týchto dôvodov má hudba významné postavenie vo výchove handicapovaných detí.⁴⁰

³⁸ PAVLOVSKÁ, O.: *Pôsobenie hudby na handicapované deti*. 1980, Bratislava : SPN. S. 12

³⁹ PAVLOVSKÁ, O.: *Pôsobenie hudby na handicapované deti*. 1980, Bratislava : SPN. S. 12 – 13

⁴⁰ PAVLOVSKÁ, O.: *Pôsobenie hudby na handicapované deti*. 1980, Bratislava : SPN. S. 13 – 14

Podľa nášho názoru a podľa preštudovanej literatúry môžeme povedať, že na začiatku hodiny hudobno-dramatickej výchovy by mala byť hudba a hudobné ukážky, pretože na mentálne postihnuté deti pôsobí veľmi pozitívne.

Podľa O. Pavlovskej aj žiaci s mentálnym postihnutím môžu mať príjemný a spevný hlas, aj keď váhajú použiť ho. Pri speve musíme žiaka povzbudiť. Spievať s deťmi by sme mali nielen na hodine hudobnej výchovy, ale aj pri hrách, počas vyučovania alebo na výletoch.⁴¹ Na hodine hudobno-dramatickej výchovy nesmieme nútiť deti spievať, pretože tieto deti bývajú veľmi hanblivé a mohlo by sa stať, že prestanú spolupracovať. Je potrebné skúšať to opatrne a radšej s nimi spievať kolektívne a nechať spievať sólo iba toho, kto chce.

3.1.2 Pohyb a mentálne postihnuté deti

V tejto podkapitole uvádzame ako vplýva pohyb a tanec v hudobno-dramatickej výchove na mentálne postihnuté deti.

O. Pavlovská uvádza že, pohyb je pre mentálne postihnuté deti výborným vyjadrovacím prostriedkom, ovplyvňuje aktivitu žiakov i hudobný zážitok. Môže sa ho zúčastniť každý jednotlivec. Nemusí ísť o pohyb celého tela, stačí akýkoľvek pohyb, ktorý dieťa vymyslí. Pohybové prvky sa snažíme zaraďovať citlivo, každý prvok musíme názorne predviesť. Dbáme pritom na držanie tela, pridávame ľahké poskoky a iné pohyby bežného života. Z tanečných krokov vyberieme napríklad otáčanie dookola.

Podľa O. Pavlovskej: „*U handicapovaných detí je pohyb nielen súčasťou sociálnej hygieny, ale i zdravou prevenciou, liekom, ktorý robí jednotlivca na celý život zdatnejším, prirodzenejším, menej krčovitým a vnímavejším pre okolitý život.*“⁴²

O. Pavlovská ďalej uvádza že, pohyb u handicapovaných detí zohráva dôležitú úlohu. Tieto deti, ktoré sú fyzicky nepokojné a rozrušené treba viesť prostredníctvom pohybu k tomu, aby si uvedomili, že s ľudským telom sa dá robiť čokoľvek.⁴³

Tanec a pohyb v hudobno-dramatickej výchove je veľmi dôležitý, pretože sa pri ňom dokážu mentálne postihnuté deti najviac uvoľniť. Na hodine môžeme pustiť hudbu a povedať deťom nech tancujú ako chcú. Potom začneme pridávať dramatické prvky, napríklad predstava, že sú malé semenko a musia vyklíčiť a vyrásť na veľký strom.

⁴¹ PAVLOVSKÁ, O.: *Pôsobenie hudby na handicapované deti*. 1980, Bratislava : SPN. S. 18

⁴² PAVLOVSKÁ, O.: *Pôsobenie hudby na handicapované deti*. 1980, Bratislava : SPN. S. 41 – 43

⁴³ PAVLOVSKÁ, O.: *Pôsobenie hudby na handicapované deti*. 1980, Bratislava : SPN. S. 45

3.1.3 Dramatické činnosti a mentálne postihnuté deti

V tejto podkapitole charakterizujeme vplyv dramatických činností v hudobno-dramatickej výchove na mentálne postihnuté deti.

K. Majzlanová uvádza, že: „Špeciálna dramatická výchova je analogická s dramatickou výchovou, cieľovou skupinou sú však osoby vyžadujúce špecifický prístup, ktorý sa odráža najmä v špeciálnom výbere metód, prostriedkov a napokon aj v prístupe k aktérom dramatického diania. V špeciálnej dramatickej výchove zohľadňujeme osobitosti (obmedzenie, problémy, handicap) človeka s cieľom rozvíjať všetky zložky osobnosti, záujmy, schopnosti, nadanie.“⁴⁴

K. Majzlanová ďalej uvádza, že špeciálna dramatická výchova vyžaduje skupinovú prácu s maximálne 10 – 12 osobami vo výchovnom zariadení, alebo so žiakmi v triede. Túto činnosť vedie špeciálny pedagóg.⁴⁵

Podľa nášho názoru aj v hudobno-dramatickej výchove v špeciálnej základnej škole by mal špeciálny pedagóg pracovať najviac s 10 – 12 žiakmi, pretože tieto deti potrebujú špeciálny prístup.

Metódy špeciálnej dramatickej výchovy podľa K. Majzlanovej:

1. metódy prípravné – hry a cvičenia na rozohriatie, koncentráciu a sústredenie,
2. metódy dramatické – rolová hra,
3. metódy doplnkové – hudobné, pohybové, brainstorming, výtvarné atď.⁴⁶

Podľa K. Majzlanovej: „Mentálne postihnutí jednotlivci si počas dramatických aktivít vyžadujú systematické vedenie, názorný výklad požiadaviek, častejšie opakovanie a vracanie sa k tým dramatickým činnostiam, ktoré ich zaujali. Pri náplni improvizácií vychádzame najmä v počiatočných činnostiach z tém, ktoré sú im známe (rozprávky, programy vysielané v televízii,...).

Zameriame sa na koordináciu pohybov, rytmiku, so zapájaním všetkých zmyslov a pohybu. V etudách učíme mentálne postihnutého jednotlivca uvedomovať si, ako ho vníma okolie. Spoločenské správanie môžeme precvičovať pomocou voľnej dramatizácie.“⁴⁷

⁴⁴ MAJZLANOVÁ, K.: Špeciálna dramatická výchova v sociálnej a špeciálnej pedagogike. 2004, Bratislava : Humanitas. S. 17

⁴⁵ MAJZLANOVÁ, K.: Špeciálna dramatická výchova v sociálnej a špeciálnej pedagogike. 2004, Bratislava : Humanitas. S. 17 – 18

⁴⁶ MAJZLANOVÁ, K.: Špeciálna dramatická výchova v sociálnej a špeciálnej pedagogike. 2004, Bratislava : Humanitas. S. 38 – 39

⁴⁷ MAJZLANOVÁ, K.: Špeciálna dramatická výchova v sociálnej a špeciálnej pedagogike. 2004, Bratislava : Humanitas. S. 99

Podľa nášho názoru, keď k dramatickým činnostiam začneme postupne pridávať hudbu a tanec, bude to mať oveľa väčší účinok, ako keď budeme skúšať všetko naraz. To znamená, že ak začneme s dramatickými hrami a postupne k týmto hrám pridáme ďalšie prvky hudobno-dramatickej výchovy, deti budú pokojnejšie a vyrovnanejšie. Preto musíme deti najskôr učiť osvojovať si jednotlivé zložky hudobno-dramatickej výchovy a až neskôr ich spájať do jedného celku.

Záver

V práci sme sa venovali hudobno-dramatickej výchove v špeciálnych základných školách. V rôznych publikáciách sme sa dočítali o špeciálnych základných školách, o deťoch, ktoré ich navštevujú, aj o výchove v špeciálnych základných školách. Nezmapovaná sa nám však zdala problematika hudobno-dramatickej výchovy. Zhromaždili sme publikácie mnohých autorov, ktorý sa danou problematikou zaoberajú. Tieto publikácie sme preštudovali a dospeli sme k názoru, že napriek tomu, že sa veľa autorov zaoberá jednotlivými zložkami hudobno-dramatickej výchovy a ich vplyvom na mentálne postihnuté deti, je veľmi dôležité zaoberať sa priamo problematikou hudobno-dramatickej výchovy a jej vplyvom na mentálne postihnuté deti. Dozvedeli sme sa, že sa veľmi málo ľudí venuje práve tejto problematike. V prvej kapitole sme charakterizovali hudobno-dramatickú výchovu a všetky jej zložky. V druhej kapitole sme rozanalyzovali špeciálne základné školy, mentálnu retardáciu a výchovu v špeciálnych základných školách. V tretej časti sme na základe preštudovanej literatúry charakterizovali hudobno-dramatickú výchovu v špeciálnych základných školách a jej vplyv na mentálne postihnuté deti. Snažili sme sa zmapovať ako tieto deti reagujú na hudbu, spev, tanec a herectvo a čo v nich tieto prvky hudobno-dramatickej výchovy vyvolávajú. Zistili sme, že mentálne postihnutým deťom hudobno-dramatická výchova prináša radosť, väčšiu sebaistotu a pozitívny vzťah k umeniu. Učí ich tvorivosti, sebarealizácii a lepšej komunikácii.

Zoznam použitej literatúry

- BAJO, I. – VAŠEK, Š.: *Pedagogika mentálne postihnutých*. Bratislava : Sapienia, 1994, 239. s. ISBN 80-967180-1-0.
- BURLAS, L.: *Hudobná teória a súčasnosť*. Bratislava : Tatran, 1978, 236 s.
- FUDALY, P.: *Dráma*. In: SVETLÍKOVÁ, J. [zost.] *Psychoedukácia I*. Bratislava : Univerzita Komenského, 2008, s. 157 – 181.
- HULÁKOVÁ, V.: *Hudobná výchova I*. Bratislava : UK, 1986, 187 s.
- IVANOVÁ-ŠALINGOVÁ, M.: *Slovník cudzích slov pre školu a prax*. Bratislava : SPN, 1988, 520 s.
- JEŘÁBKOVÁ, J.: *Taneční příprava*. Praha : SPN, 1979, 156 s.
- KAISER, A. – KAISEROVÁ R.: *Učebnica pedagogiky základné a požadované vedomosti*. Bratislava : SPN, 1993, 301 s. ISBN 80-08-02006-7
- KRIŠTOFÍKOVÁ, J.: *Profesijná orientácia mentálne postihnutých v špeciálnom školstve*. Bratislava : Pedagogická fakulta UK, 2001, 72. s. ISBN 80-88868-75-0
- LICHANOV, A. A.: *Dramatická pedagogika*. Bratislava : Smena, 1988, 197 s.
- MAJZLANOVÁ, K., ŠKOVIERA, A., FUDALY, P.: *Špeciálna dramatická výchova v sociálnej a špeciálnej pedagogike*. Bratislava : Humanitas, 2004, 124 s. ISBN 80-968053-9-8
- MATULAY, K. a kol.: *Mentálna retardácia*. Bratislava : Osveta, 1986, 344 s.
- MRLIAN, R.: *Teória dramatických umení*. Bratislava : Tatran, 1979, 449 s.
- PAVLOVSKÁ, O.: *Pôsobenie hudby na handicapované deti*. Bratislava : SPN, 1980, 68.s.
- SEDLICKÝ, T.: *Hudobné chvíľky v záujmových zariadeniach*. Bratislava : SPN, 1968, 236 s.
- STANISLAV, J.: *Hudba, spev, reč*. Bratislava : OPUS, 1978, 432 s.
- ŠIMANOVSKÝ, Z.: *Hry s hudbou a techniky muzikoterapie ve výchově, sociální práci a klinické praxi*. Praha : Portál, 2001, 246 s. ISBN 80-7178-557-1
- VANČOVÁ, A.: *Základy pedagogiky mentálne postihnutých*. Bratislava : Sapienia, 2005, 335 s. ISBN 80-968797-6-6

VARGICOVÁ, K.: *Hudobno-dramatická tvorba pre deti a mládež ako problém pedagogickej interpretácie.*: diplomová práca. Bratislava : Univerzita Komenského v Bratislave, 2009. 76 s.

VAŠČIŠINOVÁ, T.: *Muzikál na Slovensku, jeho zložky a jeho zaradenie do výchovno-vzdelávacieho procesu.*: diplomová práca. Bratislava : Univerzita Komenského v Bratislave, 2007. 59 s.

VAŠEK, Š.: *Základy špeciálnej pedagogiky.* Bratislava : Sapia, 2006, 217. s. ISBN 80-89229-02-6

VAŠEK, Š. a kol.: *Špeciálna pedagogika terminologický a výkladový slovník.* Bratislava : SPN, 1994, 247. s. ISBN 80-08-01217-X

VAŠEK, Š. a kol.: *Špeciálna pedagogika pre 2. ročník stredných odborných škôl.* Bratislava : SPN, 2000, 88. s. ISBN 80-08-02981-1

VAŠEK Š. A kol.: *Špeciálna pedagogika pre 4. ročník stredných odborných škôl.* Bratislava : SPN, 2003, 106 s. ISBN 80-10-00014-0

ZÁBORSKÁ, A.: *Technika reči.* Bratislava : Marpo, 2003, 85 s. ISBN 80-968254-6-1

ZELINA, M.: *Alternatívne školstvo.* Bratislava : Iris, 2000, 255.s. 80-88778-98-0

